

Säkerhetskraven styr på lekplatserna

En strid pågår kring svenska lekplatser. Nya skärpta säkerhetskrav har lett till att många kommuner lägger ned lekplatser eller tar bort gamla lekredskap. Föräldrar och lekplatspersonal protesterar.

En lekplats ska vara kul och säker, det är alla överens om. Men var går gränsen mellan det spännande och det farliga? Det är omtvistat.

Efter en europeisk standardisering skärptes år 2000 de säkerhetskrav som ställs på lekplatser. Därför skrotas idag många lekplatser medan andra byggs om.

En organisation som är kritisk mot det är Barns rätt till lek (den svenska sektionen av International Association for the Child's Right to Play, IPA). Organisationen motto är "Bättre en bruten arm än en bruten vilja".

– Ska vi mena allvar med barnkonventionen, där det står att barn har rätt att bestämma över sin egen fritid, då måste vi våga ta risker, säger organisationens ordförande Barbro Samuelsson.

De nya klätterställningar som får ersätta de gamla kan kosta flera hundra tusen kronor. Men Barbro Samuelsson ger inte mycket för dem.

– De är roliga de första 14 dagarna. Sedan börjar barnen bättra på dem, kanske genom att lägga dit bräder högt upp för att gå balansgång och sitta och guppa upp och ned.

För att locka de lite äldre barnen måste lekplatsen erbjuda spänning, menar Barbro Samuelsson. Hon betonar att det är särskilt viktigt när staden förtätas och fria lektytor i form av buskage, rivningstomter och grushögar byggs bort.

Och barn har ett behov av pirr i magen.

– Se på hur vuxna söker sig till forsränning och bungyjump för att få den där hisnande känslan. Det vill barn också ha, och det ska de kunna få på lekplatserna.

Dessutom lär farligheterna barn var gränserna går

– De behöver lära sig hur tung en sten är och hur det känns om man släpper den på fötterna, säger Barbro Samuelsson.

Många kommunala förvaltningar betraktar bräder och annat löst material som säkerhetsrisker. Men Barbro Samuelsson menar att sådant material utvecklar barnens fantasi och får dem att hitta egna lösningar.

Och hon tycker att många föräldrar är för ängsliga.

– Föräldrar har det tufft idag. När de kommer till lekplatsen är det ofta för att få en paus och ta igen sig. Men det är deras och barnomsorgspersonalens uppgift att se till att tvååringar inte klättrar upp i höga klätterställningar.

Sven-Erik Henriksson från Taggen Miljö och Landskap arbetar med att inspektera lekplatser och peka ut säkerhetsrisker.

– Lekplatser slits. Jag har sett gungkättingar som har slitits helt av på mindre än ett år, säger Sven-Erik Henriksson.

Han menar att de höga säkerhetskraven är motiverade. Barn tar nämligen för givet att det som vuxna har byggt åt dem inte kan vara farligt.

Sven-Erik Henriksson tror att säkerhetstänkandet kan skapa spännande redskap som är lika utmanande som de gamla.

– Det finns nya redskap för vattenlek och redskap som ger ljud ifrån sig när man trampar på dem eller när vinden blåser.

Sven-Erik Henriksson tycker att det är viktigt att barn får vara med och forma sin miljö men betonar att det inte behöver betyda att barnen bygger sina egna rangliga klätterställningar.

– Istället kan det innebära att man planterar sälg eller sticklingar, att man bygger en labyrinth av stenar eller lägger ut stenplattor på marken som man kan hoppa över.

Metrofakta/säkerhet på lekplatser

Varje år skadas omkring 12 000 barn på svenska lekplatser. Då räknas alla olycksfall som leder till kontakt med sjukvården – från vrickade fötter till dödsfall.

En ny skärpt säkerhetsstandard trädde i kraft i januari 2000. Den innebär högre krav när det gäller framför allt

- * att underlaget ska vara stötdämpande
- * att avståndet från lekredskap till omgivande staket, stenar och andra föremål ska vara så stort att barnet inte riskerar att skada sig vid fall
- * att redskapet inte ska ha utstickande delar och öppningar i där barnet riskerar att fastna

Den nya standarden är tvingande för tillverkare av lekredskap. Däremot utgör den bara en rekommendation för kommuner, bostadsrättsföreningar och andra som ansvarar för lekplatser. Standarden gäller bara nya lekplatser; gamla lekplatser behöver alltså inte byggas om.

Om ett barn skadas på en lekplats kan föräldrarna kräva skadestånd av den som ansvarar för lekplatsen.

Älskad klätterställning riven

Förskolebarn böljar fram genom Erikslunds parklek i Tensta. De kastar sig upp i den nya klätterställningen, ålar genom tunneln och går armgång hängande i träpinnarna.

– Den här klätterställningen är jättebra för den är så fin. Den gamla var bara brun, säger en liten flicka.

Den nya klätterställningen är gul, röd, blå – och säker. Den motsvarar de skärpta säkerhetskrav som infördes förra året. Men föräldrar och parklekspersonal saknar dess föregångare: den stora klätterställningen som Tenstabarnen själva hade byggt.

– Byggleken kunde vara en borg, ett skepp och en klätterställning. Klätterställningen kan inte vara mer än en klätterställning, säger Matilda Sundqvist som ofta går till parken med sina två pojkar på fem och två år.

Den gamla byggleken hade funnits i parken ända sedan Tensta var nytt på 1970-talet. Generationer av Tenstabarn har spikat, sågat och filat, klättrat, hoppat och gömt sig och lekt allt från krig till puss- och kramlekar i den stora plankhögen. Med jämna mellanrum växte den sig så stor och instabil att den revs för att sedan byggas upp igen.

År 1999 konstaterades att virket i byggleken var för ruttet och att det på flera ställen fanns öppningar där barn riskerade att fastna med huvudet. Dessutom stod byggleken för nära stenar, stolpar och annat som barnen skulle kunna slå sig på om de ramlade ner. Samtidigt slogs fast att parkens linbana var rostig och sprucken och stod för nära träden.

Veckan efter påsk i år tog stadsdelsförvaltningen bort byggleken och ersatte den med den nya, fabrikstillverkade klätterställningen. Samtidigt bytte man ut den gamla linbanan ut mot en ny. Dessutom tog man bort några klätterstänger och en stor traktordäcksgunga, utformad som en giraff.

– Nu finns det ingenstans för de stora att ta vägen. De söker sig säkert till häftigare ställen som tunnelbanan, säger Ingrid Lamrell som har arbetat i parken i 23 år.

Ingrid Lamrell saknar skapandet som byggleken stod för. Dessutom menar hon att flickorna har berövats de platser där de höll till.

– Där satt tjejerna och dinglade med benen och tittade på killarna som spelade basket, säger hon och pekar på sandgropen där giraffgungan stod

Hon tycker att ombyggnaden av Erikslunds parklek är ett utslag för att närdemokratin fungerar dåligt.

– Folk kommer hit och klagar men de vågar inte öppna dörren till stadsdelsförvaltningen och gå in.

Barnen som uppdragsgivare

Lekplatsen Solvändan i Stockholms innerstad skulle utformas med barnen som uppdragsgivare. Men i praktiken måste hänsyn tas till pedagogik och säkerhet. Resultatet blev en kompromiss.

– En rutschkana gjorde de i alla fall, säger Niklas Levedahl, nio år.

När Solvändan skulle renoveras 1998 bjöd stadsdelsförvaltningen in förskolebarn i området att rita sina visioner. Niklas, då sex år, var ett av barnen vars teckningar samlades in.

Niklas sitter med teckningen i handen och tittar ut över lekparken som stod klar för drygt ett år sedan. Han ser på repstegarna upp till rutschkanan och konstaterar nöjt att hans idé om en ribbstol har slagit igenom.

– Men jag ser inget tåg på räls, säger han.

Niklas visioner är fantasifulla. Förutom rutschkanan, ribbstolen och tåget hade Niklas ritat gungor, "världens högsta klätterställning" och en blåbärskula – en stor blå kula som skulle hänga en bit ovan mark och som barnen skulle kunna klättra in i.

Arkitekten Ingegerd Harvard betonar i sin analys av projektet att barnens åsikter fick henne att ifrågasätta arkitekturkretsens konstnärliga konventioner. Men hon tyckte ändå att barnens teckningar var alltför styrda av de lekredskap de kände till. Istället för att utgå från teckningarna besökte hon därför ett tiotal förskolor och samtalade med barn och personal.

Resultatet blev bland annat en serie små hus på rad på en plattform. Tanken var att barnen skulle kunna leka i tre plan: under plattformen, på plattformen och på taken. Men när husen väl var på plats tyckte förskolepersonalen att det understa planet gav de små barnen för stor makt. De kröp in där och vägrade komma ut. Så det understa planet byggdes igen med plankor.

Dessutom byggdes två båtar och ett regnskydd, vilket var något som personalen efterlyste. Däremot inga gungor – de kunde vara passiviserande, ansåg personalen.

Ingegerd Harvards tanke var att lekplatsen skulle inbjuda till en lekparriär där barnen kan avancera till mer utmanande lekar. Och så fungerar den faktiskt idag. Niklas tycker egentligen att Solvändan är för mindre barn.

– Men jag brukar försöka komma upp på det där taket, säger han och pekar på regnskyddet.